

Pospíšil, Ivo

Současná ukrajinská literatura na Slovensku: pokus o střízlivou analýzu

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2007, vol. 56, iss. X10, pp. 176-177

ISBN 978-80-210-4274-2

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103075>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Co zanechalo devatenácté století, jeho spory, diskuse a hesla, jako tradici, s níž se muselo vypořádat století dvacáté? Jaký konglomerát hodnot dominoval této tradici? Do jaké míry a za jakých podmínek podléhala tradice změnám? Do těchto klíčových otázek by bylo možno shrnout druhou a třetí kapitolu, jež v celoslovanském měřítku zkoumají vztahy mezi tradicí a národní identitou, konfesní prvek v národní tradici, vliv vyznání na systém hodnot či historiografii, národní mesianismy, podává jejich typologické rozdělení na základě různých kritérií a sleduje také mýty etnogeneze fungující jako pokus o ospravedlnění národních mesianismů. Bobrownicka se přiklání k názoru, že Evropu je nutno pojímat nejen jako dvě odlišné kulturní sféry, ale i jako dva odlišné axiologické systémy. Na příkladě Makedonců je tu ilustrována tzv. negativní identita, založená na rigorózním odlišení od sousedů.

V následující kapitole se autorka věnuje roli jazyka jako významného elementu národní identity, popisuje jazykové separatismy a puristické tendence a osvětluje příčiny jejich vzniku. Blíže si všímá dvou proti sobě stojících tendencí v národním obrození Slovanů: separatistické, požadující odlišení vlastního společenství, a unifikující, vyjadřující snahu vepsat vlastní kulturu do širšího, slovanského kontextu. Nemůže ignorovat ani lavinu separatismů ve 20. století a postmoderní atomizaci regionálních kultur.

Závěrečná kapitola práce rozebírá adaptační techniky a strategie Slovanů v postkomunistickém světě, hlavní oblasti jejich kulturního nepřizpůsobení, a otázku, zda hranice kultur v rámci Evropy vytrvávají, nebo je čeká postupný zánik. Autorkou představené patologické syndromy národní identity vyvolávají dotazy na jejich genezi, proto se hlavním předmětem reflexe staly ty momenty z dějin kultury, které tyto autoidentifikační procesy utvářely významným způsobem. Pozornost Bobrownické se tak v jejím srovnávacím pohledu nesoustřeďuje ani tak na samotný popis patologických jevů, jako spíše na jejich kulturněhistorické příčiny, umožňující lépe pochopit řadu znepokojujících fenoménů současné, postkomunistické reality slovanského prostoru.

Michal Przybylski

SOUČASNÁ UKRAJINSKÁ LITERATURA NA SLOVENSKU: POKUS O STRÍZLIVOU ANALÝZU

Jaroslav Džoganik: *Epické impresie*, „Mystec’ka Linija“, Užhorod 2006.

Docent Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici a lektor slovenštiny na Užhorodské státní univerzitě Jaroslav Džoganik se systematicky kriticky věnuje stavu současné ukrajinské literatury na Slovensku. Je to úkol těžký, ale v tomto případě svým způsobem vděčný. Ukrajinská literatura na Slovensku začala být totiž na Ukrajině chápána jako celoukrajinská, nikoli jen jako „minoritní“, specifická pro určitý stát či region za hranicemi Ukrajiny. „Slovenská“ ukrajinská literatura je pravidelně zařazována do celoukrajinských centrálních kyjevských antologií a je chápána jako integrální součást ukrajinské národní literatury (víme, jak je to složité třeba s polskou literaturou v „českém“ Slezsku a na Moravě). V tomto smyslu je Džoganikova kniha, vlastně volně spojené studie o klíčových jevech ukrajinské literatury na Slovensku, velmi důležitá. Navíc má autor smysl pro genezi textu, pro komparatistiku, vidění ukrajinské literatury v souvislostech středoevropských, a to nejen v dimenzi samotného krásného písemnictví, nýbrž i v poloze literární teorie. Daří se mu uvádět své téma do kontextu slovenské, ale také české literární teorie, o čemž svědčí odkazy na sekundární literaturu; tím jeho kniha nabývá specifických rysů, jež obohacují literárněvědnou ukrajinistiku jako takovou.

V úvodní přehledové studii *Z výskumu súčasnej ukrajinskej literatúry na Slovensku* (s. 8–32) se autor zmiňuje o řadě ukrajinských autorů na Slovensku, kteří se uplatnili v celoukrajinských souvislostech (V. Konopelec, I. Macinskij, E. Galajda, I. Jackanin, J. Zbihlej, Š. Hostiňák, M. Nachajová, F. Lazorik, V. Dacej, N. Varcholová, E. Bissová aj., hlavně však S. Makara, zvláště jeho básně pro děti, které se staly součástí oblíbených kyjevských antologií z roku 2002, kde se Makara

objevuje spolu s P. Tyčynou, M. Ryfšským, D. Pavlyčkem aj.). Ukazuje také na rozvoj literární kritiky reflektující vývoj ukrajinské literatury na Slovensku.

Další studie se již zabývá tvorbou jednoho z klíčových autorů Ivana Jackanina, prozaika s bolestným etickým jádrem. Řekl bych, že tento text je ze svazku nejlepší. Snad je to i tím, že Jackanin se dotýká jemných problémů života v cizím, ale přesto blízkém prostředí, problematiky ztrát a nálezů, nostalgie, „oxymóronu milosrdného bolu“ nebo „efektu babieho leta“, jak to Džoganik trefně charakterizoval. Podobně propracovaná je i stať o Evě Bissově (1920–2005) *Ilúzia dotyku* (burleskní navazování, parodie, hyperbola) a „poznámky k tvorbě Nadi Varcholové“ *V priestore pohrdania a nesúladu* (jde zejména o její prózy *Pohorda*, 1991, a *Interier nesusvitnosti*, 2002).

Džoganík si ze současné ukrajinské tvorby vybírá určité umělecké typy, zejména se sklonem k epičnosti (dále Štefan Hanuščin, Eliáš Galajda, Ivan Macinskýj), nevyhýbá se ani problematickým rysům této produkce, ukazuje na „koreňomániu“, tj. často chtěné hledání hlavně venkovských kořenů, na němž se jistě podepsala etická móda tzv. ruské a ukrajinské vesnické prózy. Jak do ukrajinské literatury „dostat“ víc urbánního prvků, to byl a asi ještě do jisté míry je problém nejen její, ale rovněž slovenské literatury 19. a 20. století. I když se Džoganík svými analýzami snaží přesáhnout hranice slovensko-ukrajinské kontextuality, přece jen mi v nich chybí víc odvahy povznést se skutečně volně, nejen deklarativně, k širším evropským horizontům, byť je v řadě úvah pocit'ují, spíše však jen implicitně. Je zřejmé, že tato literatura musí mít souvislosti především vnitřně ukrajinské, případně slovenské a ruské, někdy i české, zejména u těch, kteří žili nebo žijí v českém prostředí, přesto je třeba se asi odpoutat od čisté genealogie a více kultivovat komparatistickou typologii. To se Džoganíkovi vcelku daří, např. u Jackanina či u Bissově a Varcholové.

Smyslem je – jak to v jiných souvislostech a o jiném tématu vyjádřil T. G. Masaryk, ale jinde a jindy také D. Ďurišin – učinit otázku ukrajinské literatury na Slovensku otázkou světovou, tedy ve smyslu jejího přesahu jako obecného problému minoritní literatury v majoritním prostředí jiné národní literatury (Ďurišinovo „osobitné medziliterárne spoločenstvo“) i jako problému literatury vznikající na kulturních, řekl bych přímo existenciálních křížovatkách, jež se týkají nejen písemnictví samotného, ale i jeho nositelů.

Ivo Pospíšil

EVROPSKÉ MYŠLENÍ KARLA KREJČÍHO

Karel Krejčí a evropské myšlení, ed. Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka, Slavistická společnost Franka Wollmana, Brno 2006, 121 s.

Ve sborníku *Karel Krejčí a evropské myšlení* jsou zachycené příspěvky účastníků konference, která se konala pod záštitou děkana Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v květnu roku 2005. Tento sborník rozšiřuje úvodní studii *Souvislosti sociologického přístupu k literatuře a komparatistické impulsy Karla Krejčího v meziválečném období (na pomezí sociologismu a strukturální estetiky)* vydanou v roce 2001, která byla dosud monograficky a metodologicky nejrozsáhlejším portrétem K. Krejčího, předního českého literárního historika a komparatisty, slavisty, bohemisty a polonisty, který ovlivňoval českou literární vědu od 30. až do 70. let 20. století a vytvářel kritickou pozici vůči zjednodušeným sociologickým vulgarizacím a hermetickým uzavřeným imanentním interpretacím.

Jádrem sborníku je příspěvek **Miloše Zelenky** *K metodologickým otázkám sociologického konceptu Karla Krejčího (literární sociologie a její „vyrovnávání“ se strukturální estetikou)* věnovaný metodologii díla Karla Krejčího. M. Zelenka se zamýšlí nad badatelovým sociologickým pojetím, nad strukturální stránkou literárních děl z hlediska estetického ocenění – centrálním bodem, od něhož se odvíjejí badatelské úvahy. Autor příspěvku se zabývá oponentním vztahem K. Krejčího ke strukturalismu J. Mukařovského, vztahem strukturální estetiky k literární sociologii, eidografickým strukturalismem F. Wollmana, moderní sociální teorií a metodologickým přínosem českému